

УДК 378.111.212(477)

ІНТЕНСИФІКАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ПЕДАГОГІЧНИМ ДИСКУРСОМ ЯК ДЕТЕРМІНАНТА РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Колток Л.Б., к. пед. н.,
доцент кафедри педагогіки та методики початкової освіти
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

У статті автором теоретично узагальнено та запропоновано нове розв'язання наукової проблеми теорії та методики професійної освіти – навчання студентів педагогічного дискурсу як засобу інтенсифікації навчально-виховного процесу сучасної вищої школи на базі визначення теоретичних і практичних основ забезпечення її професійно-педагогічного спрямування.

Ключові слова: інтенсифікація навчання, педагогічний дискурс, професійне навчання, інформаційне суспільство, інформатизація.

В статье автором теоретически обобщено и предложено новое решение научной проблемы теории и методики профессионального образования – обучение студентов педагогическому дискурсу как средству интенсификации учебно-воспитательного процесса современной высшей школы на базе определения теоретических и практических основ обеспечения ее профессионально-педагогического направления.

Ключевые слова: интенсификация обучения, педагогический дискурс, профессиональное обучение, информационное общество, информатизация.

Koltok L.B. INTENSIFICATION OF PROFESSIONAL TRAINING PEDAGOGICAL DISCOURSE OF EDUCATION HIGH SCHOOL

In the article the author summarizes the theory and proposed a new solution of scientific problems of theory and methods of professional education – teaching students of pedagogical discourse as a means of intensifying the educational process of modern high school based on the definition of theoretical principles and practical basis for its professional and pedagogical direction.

Key words: intensification of education, pedagogical discourse, vocational training, information society, informatization.

Постановка проблеми. Розвиток сучасної теорії і практики професійної освіти потребує вирішення проблеми інтенсифікації навчально-виховного процесу. Цьому сприяють новітні детермінанти розвитку освіти, що повинні розширити можливості вищої школи.

У наш час збільшення частки розумової праці стало поштовхом для розвитку комп'ютерної техніки та інформаційних технологій, розвитку суспільства, побудованого на використанні різної інформації. Таке суспільство отримало назву інформаційного, де інформаційна технологія набуває глобального характеру, охоплюючи всі сфери діяльності людини.

Дискутуючи щодо вирішення проблеми інтенсифікації навчально-виховного процесу у вищій школі, відзначимо, що одна із причин змін підходу до організації освіти полягає в тому, що стрімкий розвиток нових інформаційних технологій породив у всьому світі велику кількість програмних продуктів, орієнтованих на їх використання з освітньою метою.

Тому сучасне інформаційне суспільство ставить перед навчальними закладами завдання виховати фахівців, здатних

а) гнучко адаптуватися у змінних життєвих ситуаціях, самостійно набувати необхідні знання і застосовувати їх на практиці;

б) самостійно критично мислити, уміти побачити проблеми, що виникають у реальній діяльності, і шукати шляхи раціонального їх розв'язання, використовуючи сучасні технології;

в) грамотно працювати з інформацією;

г) бути комунікабельним, контактним у різних соціальних групах, уміти працювати в колективі;

д) самостійно працювати над розвитком власної моральності, інтелекту, культурного рівня [9, с. 23].

Таким повинен бути фахівець майбутнього, але таким його можна «зробити» завдяки інтенсифікації навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі освіти. Ми розуміємо, що це ідеальна людина, до образу якої намагається наблизитися багатовік фахівців. Тому завданням сучасних викладачів є, насамперед, завдяки розширеним можливостям сучасних інформаційних технологій дивитися у майбутнє підготувати якнайбільше «ідеальних» студентів.

Такий студент починає формуватися ще у школі. Для нашого дослідження є важли-

вим проаналізувати її досвід, висвітлений вченими у минулому столітті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Система освіти нагромадила достатньо великий досвід навчання, який досліджувався у працях І.М. Чередова, В.К. Дьяченко, В.О. Сластьоніна та ін. На їхню думку, зміст освіти становить система знань, умінь, навичок творчої діяльності, світоглядних і поведінкових якостей особи, які зумовлені вимогами суспільства і на досягнення яких повинні бути спрямовані зусилля тих, хто навчає, та тих, хто навчається.

Актуальною і сьогодні є провідна ідея активізації навчання – педагогічне стимулювання, психологічно пов'язане з мотивацією навчання. Ці питання досліджувалися дидактами А.М. Алексюком, М.М. Фіцулою, О.І. Шапраном та ін., психологами Р.С. Немовим, Л.І. Божович, С.М. Димітрівою та ін.

Постановка завдання. На основі викладеного можна сформулювати завдання дослідження, яке полягає у теоретико-методичному обґрунтуванні педагогічного дискурсу як інноваційного засобу навчально-виховного процесу у вищому закладі освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для нашого дослідження важливим є розгляд термінології, пов'язаної з навчально-виховним процесом. Це дуже складний процес об'єктивної дійсності, що поступається, мабуть, тільки процесам виховання і розвитку, складовою частиною яких він є, об'єднуючи велику кількість різноманітних зв'язків і відносин, безліч чинників різного порядку та різної природи. Звідси і безліч визначень процесу. У творах стародавніх і середньовічних мислителів під поняттями «навчання» та «процес навчання» розуміється головним чином викладання.

Останніми роками посилюється інтерес до теорії оптимізації освітніх процесів у зв'язку із широким застосуванням технологій в навчанні, а також значними фінансовими витратами, необхідними для отримання високоякісної освіти [4, с. 123].

У сучасній педагогіці навчання характеризується як вид пізнавальної діяльності людини. Студент під час навчання будь-якої дисципліни вивчає суспільно-історичний досвід людства, пізнає навколишній світ. У нього формуються уміння і навички, пов'язані з навчальною діяльністю. Його мозок відображає об'єкти дійсності, що вивчаються.

Процес навчання – це передусім процес пізнання студентом навколишнього світу. Ця ознака говорить про схожість навчання з будь-якими видами і формами пізнавальної діяльності людини, про те, що

процес навчання заснований на загальних закономірностях пізнання людиною навколишнього світу. Методологічною основою процесу навчання є теорія пізнання діалектичного матеріалізму. Закони діалектики виявляються і у процесі навчання [8, с. 63].

Навчання – спеціально організована пізнавальна діяльність. Структура навчання істотно відрізняється від ігрової, художньо-образотворчої, трудової та інших видів діяльності. Ця ознака навчання має дві особливості. Перша – це ті види і форми пізнавальної діяльності, структура яких сформувалася у результаті закономірностей психіки людини і її суспільного розвитку; друга полягає у тому, що людина видозмінює пізнавальну діяльність, змінює її структуру, механізми. Спеціально організована пізнавальна діяльність – навчальна – має свою мету, завдання, зміст, принципи, методи та форми організації [7, с. 185].

Під інтенсифікацією професійного навчання ми розуміємо підвищення продуктивності навчальної праці викладача і студента в кожну одиницю часу.

Узагальнення результатів наукових досліджень і досвіду творчих педагогів, новаторів дає підстави виділити такі основні чинники інтенсифікації навчання, як:

- а) підвищення цілеспрямованості професійного педагогічного навчання;
- б) посилення мотивації;
- в) збільшення інформативної місткості змісту освіти;
- г) застосування активних методів і форм навчання;
- д) прискорення темпу навчальних дій;
- е) розвиток навичок навчальної праці;
- є) використання комп'ютерів та інших нових інформаційних технологій [9, с. 24].

Інтенсифікація навчання передбачає, що його мета повинна відповідати таким вимогам.

1. Мета повинна бути достатньо напруженою, орієнтованою на максимум можливостей студентів і тим самим викликати високу активність.

2. Одночасно мета повинна бути принципово досяжною. Нереальна, явно завищена мета призводить до самоусунення від вирішення поставлених завдань.

3. Мета навчання повинна усвідомлюватися тими, хто вчиться, інакше вона не стає керівництвом до дії.

4. Мета повинна бути конкретною, враховувати реальні навчальні можливості колективу в зоні його найближчого розвитку.

5. Мета повинна бути пластичною, змінюватися зі змінами умов, можливостей для їх досягнення [4, с. 153].

Інтенсивність навчальної діяльності істотною мірою залежить від мотивів навчання студентів. Посилення навчальної мотивації треба розглядати як важливий спосіб підвищення ефективності навчання.

Підсумовуючи сказане, можна стисло охарактеризувати основні напрями вдосконалення структури змісту освіти в умовах інтенсифікації навчального процесу:

а) посилення спрямованості змісту на комплексне здійснення трьох основних функцій – освітньої, виховної і розвивальної;

б) підвищення інформативної місткості кожної навчальної дисципліни за рахунок максимального насичення змісту і збереження його доступності;

в) подача матеріалу укрупненими блоками, посилення ролі узагальнення у процесі вивчення матеріалу, проведення узагальнювальних занять;

г) підвищення значущості теорії у змісті освіти;

д) розширення застосування дедуктивного підходу там, де він виявляється особливо ефективним;

е) посилення наочних зв'язків;

ж) поліпшення відбору вправ із тим, щоб їх мінімумом вирішувати більше навчально-розвивальних завдань;

з) застосування алгоритмічних вказівок у процесі навчання;

и) використання комп'ютерних пристроїв;

к) формування загальнонавчальних умінь і навичок;

л) концентрація уваги на засвоєнні провідних понять, умінь і навичок, що виділяються в оновлених навчальних програмах [5, с. 93].

Серед способів інтенсифікації навчання особливе значення має застосування методів, форм, засобів, прийомів, що активізують навчально-пізнавальну діяльність, стимулюють навчання. Велику роль тут відіграють проблемно-пошукові методи – бесіди, дискусії, дослідження, пізнавальні ігри, самостійна робота студентів, алгоритмізація тощо.

У практиці вищої освіти все ширше застосовуються методи проблемного навчання. Інтенсивна організація навчального процесу передбачає оперативний зворотний зв'язок, швидке отримання інформації від ефективності вживаних заходів і таке ж оперативне регулювання та корекція навчання. Отже, необхідно значно поліпшити використання у навчальному процесі методів контролю і оцінки знань студентів.

Для інтенсифікації навчання важливий і темп контролю, і його аналітичність. Ви-

кладачеві треба знати не тільки прогалини у знаннях, а й їх причини. У зв'язку з цим важливо поліпшити педагогічне вивчення студентів соціальним психологом. Серед таких причин можуть бути погане здоров'я, дефекти вихованості, незадовільні домашні умови або умови проживання у гуртожитку, вади самого процесу навчання, у тому числі відсутність індивідуального підходу тощо. Цінну інформацію про причини відставання студентів дають «педагогічні консиліуми», що проводяться дирекціями інститутів за участі всіх викладачів, запрошуються провідні учені, лікарі, батьки [5, с. 135].

Необхідний глибокий аналіз якості процесу навчання. Для цього важливо знати реальні навчальні можливості студентів, перспективи зростання, «зону найближчого розвитку» кожного з них.

Відповідність успішності реальним можливостям студентів свідчатиме про оптимальність досягнутих результатів.

Гуманістична школа здійснює рішучий поворот до особи студента, він стає дійсно суб'єктом розвитку, а не засобом, за допомогою якого педагоги реалізують відчужені від цього індивіда абстрактні плани і програми. Таке спрямування навчального процесу повернено до поваги та гідності кожного студента, до його індивідуальної життєвої мети, запитів та інтересів, створює сприятливі умови для його самовизначення і розвитку. Педагого-гуманісти орієнтуються не тільки на підготовку студента до майбутньої професії, а й на забезпечення повноцінного життя у майбутньому на кожному віковому етапі (зрілості, старості) відповідно до психічних особливостей особи, що розвивається.

Під час занять кожний викладач може багато зробити для пробудження високих духовних прагнень студента, дати приклади етичної думки, доброти і милосердя. І якби сім'я, навколишня соціальна дійсність підтверджували те, що переживається в аудиторії, то досвід спілкування з викладачами-вченими закріплював би кращі людські якості; мабуть, цього було би цілком достатньо для навчання та виховання ідеальної людини, про яку ми міркували на початку параграфа.

Сьогодні не можна не враховувати і такий суб'єктивний чинник, як бажання і готовність самих студентів розвивати свої таланти і здібності [2, с. 375].

Цей чинник формується, на наше переконання, у сумі результатів навчально-виховної роботи і сімейного виховання. Але передовсім він є результатом дії суспільної культури. Вона ж, як відомо, розвивається десятиліттями, століттями.

Оскільки все сказане вище показує, що розробка означеної проблеми в нашій країні почалася не так давно, то і серйозних досліджень у вітчизняній психолого-педагогічній літературі не так багато, а зарубіжні дослідження, на жаль, малодоступні.

Для нашого дослідження має значення аналіз різноманітних підходів до виховного процесу, їх існує декілька.

1. Виховання ґрунтується на загальнолюдських цінностях.

2. Демократичний, гуманістичний характер виховання – ідея взаємодії передбачає взаєморозуміння, взаємоповагу; викладач повинен іти від особи студента (радитися, поважати права студентів, їхні інтереси, студент – суб'єкт виховання), ідея емоційного стимулювання у процесі діяльності (знання, засвоєні без радості, – це погано).

3. Культурологічний підхід розглядає виховання як процес оволодіння культурою. Культура – найвищий рівень можливостей особи. Показники культури – широта кругозору, вміння користуватися знаннями, рівень сформованості світогляду. Світ цивілізованої людини – світ культури, передача наступним поколінням культури минулих поколінь, творча активність людини. У шкільному віці дитина повинна оволодіти базовою культурою, що забезпечує гармонію культури знань, культури творчих дій, культури відчуттів. Під час навчання у сучасній вищій школі удосконалюється культура знань – уміння засвоювати знання, уміння працювати з матеріалом, застосовувати знання; культура творчих дій – створювати нове на базі отриманих знань; культура відчуттів і спілкувань – адекватна реакція на щось, уміння виражати радість, уміння поводитися, уміння спілкуватися без конфліктів. Зміст виховання нерозривно пов'язаний зі змістом культури.

Науковий аналіз висвітлення проблеми інтенсифікації професійного навчання як детермінанти розвитку вищої школи дає нам змогу перейти до розгляду терміну «педагогічний дискурс» як провідного поняття цього дослідження.

Звертаючись до українського педагогічного словника, маємо таке визначення: дискурсивне мислення – це логічне, опосередковане мислення, на відміну від чуттєвого, безпосереднього інтуїтивного [3, с. 69].

Погоджуємося, що у професійній підготовці майбутніх фахівців не можна обійтися без наступності у навчально-виховному процесі, що є успішною запорукою засвоєння нової інформації та закріплення пройденого матеріалу.

Учені-філософи [5, с. 148] поділяють дискурс на безпосередній та опосередко-

ваний, тобто сприйняття інформації на основі доказів. Сьогодні це важливо, оскільки сучасні молоді люди сприймають матеріал не як інформацію, а через певні докази викладача.

Визначення дискурсивного мислення знаходимо і в працях учених-психологів – це мислення, що пов'язане із вирішенням завдань, які мають багато нестандартних оригінальних рішень; дискурсивне мислення припускає декілька правильних відповідей. Таке мислення сучасними психологами розглядається як основа креативності.

Виходячи з вищевикладених тлумачень учених, ми дозволимо собі дати авторське визначення поняття «педагогічний дискурс» – це один із засобів інтенсифікації навчально-виховного процесу у теорії і методиці професійної освіти, виховного процесу з урахуванням сучасних інноваційних технологій, що впливають на мисленнєву діяльність студента і спонукають його до майбутньої самостійної діяльності.

Науковий аналіз висвітлення проблеми інтенсифікації професійного навчання як детермінанти розвитку вищої освіти дає нам змогу виокремити портрет фахівця майбутнього, сучасного студента, адаптованого до життя у сучасному суспільстві, інформаційно грамотного, здатного до контактів із різними групами населення, висококультурного. Для професійної підготовки такого фахівця українськими вченими розроблялися нові детермінанти розвитку освіти, такі як можливість ефективного розв'язання майбутніх виробничих проблем; злагоджена взаємодія суб'єктів, тобто детерміноване навчання; запровадження у навчально-виховний процес інтерактивних технологій та модернізація всієї професійної освіти.

Під час розгляду складників навчально-виховного процесу подано авторське тлумачення понять «інтенсифікація професійного навчання» та «педагогічний дискурс», що дає нам змогу перейти до обґрунтування необхідності впровадження інформаційних підходів у практику професійної підготовки студентів сучасної вищої школи України [1, с. 18].

Висновки з проведеного дослідження. Глибокий науковий аналіз висвітлення проблеми інтенсифікації професійного навчання дискурсом як детермінанти розвитку вищої освіти дає підстави вважати цю проблему мало розробленою у теорії і методиці професійної освіти. Проблема, пов'язана з підготовкою студентів до професійної діяльності, стала особливо актуальною на етапі модернізації всієї системи освіти України. Аналізуючи проблеми інтен-

сифікації професійної підготовки, ми дійшли висновку щодо необхідності навчання студентів вирішенню майбутніх виробничих проблем засобами педагогічного дискурсу. Для цього потрібне не тільки інформативне наповнення змісту навчання, а й формування професійних умінь.

Подальшими напрямками дослідження цієї проблеми вважаємо обґрунтування наступності в організації формування культури дискурсу в загальній підготовці майбутніх учителів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Александрова О.В. Дискурс / Александрова О.В., Кубрякова Е.С. // Категоризация мира: время, пространство. – М., 1991. – С. 3–18.
2. Алексюк А.М. Педагогіка вищої освіти України: Історія. Теорія [Підручник для студ., асп. та мол. викл. вузів / Міжнародний фонд «Відродження»] / А.М. Алексюк. – К. : Либідь, 1998. – 558 с.

3. Будаев З.В. Метафора в педагогическом дискурсе : современные зарубежные исследования / Будаев З.В., Чудинов А.П. // Политическая лингвистика. – Выпуск 1(21). – Екатеринбург, 2007. – С. 69–75.

4. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: навч. посібник. / Дичківська І.М. – К. : Академвидав, 2004. – 352 с.

5. Монахов В.М. Методы оптимизации / Монахов В.М., Беляева З.С., Краснер Н.Я. – М., 1978. – 176 с.

6. Немов Р.С. Психология. – Кн. 2. : Психология общения / Немов Р.С. – М. : Просвещение. – 1995. – 516 с.

7. Сластенин В.А. Общая педагогика / Сластенин В.А., Исаев И.Ф., Шиянов Е.Н. – М. : Владос, 2003. – 576 с.

8. Фіцула М.М. Педагогіка : [посібник] / Фіцула М.М. – К. : Видавничий центр «Академія», 2000. – 544 с.

9. Шапран О.І. Технологізація інноваційних освітніх процесів у вищій школі / Шапран О.І., Сембрат А.Л. // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методи навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : 36. наук. пр. – Київ – Вінниця, 2000. – С. 22–25.

УДК 378:371.32:811

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ ОСВІТИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ АГРАРНОЇ ГАЛУЗІ НА ЗАНЯТТЯХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Кравець Р.А., к. пед. н.,
доцент кафедри української та іноземних мов
Вінницький національний аграрний університет

Висвітлено концептуальні засади полікультурної освіти майбутніх фахівців аграрної галузі на заняттях іноземної мови. Досліджено базові показники, за якими судять про реалізацію полікультурної освіти. Детерміновано її мету і завдання. Особливу увагу приділено концептуальному наповненню полікультурної освіти майбутніх фахівців аграрної галузі, а саме: концепції мовної полікультурної освіти, концепції взаємозв'язку мови і культури, концепції мультиперспективного навчання, концепції «культурних розбіжностей», концепції соціального навчання.

Ключові слова: полікультурна освіта, іноземна мова, концепція, толерантність, саморозвиток, ідентифікація, комунікація.

Отражены концептуальные основы поликультурного образования будущих специалистов аграрной отрасли на занятиях иностранного языка. Исследованы базовые показатели, по которым судят о реализации поликультурного образования. Детерминированы ее цель и задания. Особое внимание уделено концептуальному наполнению поликультурного образования будущих специалистов аграрной отрасли, а именно: концепции языкового поликультурного образования, концепции взаимосвязи языка и культуры, концепции мультиперспективного обучения, концепции «культурных различий», концепции социального обучения.

Ключевые слова: поликультурное образование, иностранный язык, концепция, толерантность, саморазвитие, идентификация, коммуникация.

Kravets R.A. CONCEPTUAL BASES OF FUTURE AGRARIANS' MULTICULTURAL EDUCATION AT FOREIGN LANGUAGE CLASSES

The conceptual bases of multicultural education of future agrarians at foreign language classes have been reflected. The essential indexes, by which the realization of multicultural education is evaluated, have been investigated. Its purpose and tasks have been determined. The special attention has been paid to the conceptual content of future agrarians' multicultural education, namely: the conception of language multicultural education, the conception of language and culture relationship, the conception of multi-perspective teaching, the conception of "cultural divergences", the conception of social teaching.

Key words: multicultural education, foreign language, conception, tolerance, self-development, authentication, communication.